

Nr. 8 • februar 2004

EU og Tyrkiet

Tyrkiet er på EU's dagsorden i disse år. I december 2004 skal Det Europæiske Råd tage stilling til, om Tyrkiet opfylder de såkaldte Københavnskriterier, således at forhandlingerne om medlemskab af EU kan påbegyndes. Skulle Det Europæiske Råd beslutte, at optagelsesforhandlingerne kan gå i gang, vil der gå en rum tid, før Tyrkiet vil blive medlem af EU.

Tyrkiet har i de seneste år gennemført en række reformer med henblik på at modernisere landet og dermed tilnærme sig EU. Folketingets Europaudvalg har på to rejser til Tyrkiet i april 2001 og juni 2003 været vidne til denne udvikling, som skal forberede Tyrkiet på medlemskab af EU.

Mange regeringer i EU-landene har ved flere lejligheder ytret sig positivt om udviklingen i Tyrkiet og landets målrettede indsats for at blive medlem af EU. Hos befolkningerne i EU-landene er skepsisen til gengæld betydelig. En Eurobarometer-opinionsmåling fra efteråret 2002 viste, at 49 % af borgerne i EU er modstandere af tyrkisk EU-medlemskab, mens 32 % er tilhængere.

Spørgsmålene om Tyrkiet hos såvel politikerne som borgerne har været mange. Hvor langt er Tyrkiet kommet med de politiske reformer? Er Tyrkiet et europæisk land? Hvordan er de historiske relationer mellem Tyrkiet og EU?

Derfor har EU-Oplysningen valgt at udgive denne EU Baggrund.

Tyrkiet siden 1950'erne

I 1950'erne begyndte Tyrkiet for alvor at fravige det statsstyrede samfund, hvilket blandt andet kom til udtryk ved, at økonomien blev mere liberaliseret. Perioden fra 1950'erne og frem til i dag har været præget af industrialisering og modernisering, men samtidig af stærke sociale og økonomiske modsætninger og betydelige problemer med at få demokratiet til at fungere. Det illustreres for eksempel af den rolle, militæret har spillet – og i nogen grad stadig spiller – i Tyrkiet.

Militærets rolle i Tyrkiet

Det tyrkiske militær har været en stærk aktør i det tyrkiske samfund i de sidste 50 år. Militæret har flere gange sat det tyrkiske demokrati ud af spillet, men samtidig været garant for Tyrkiets vestlige orientering. Militærets selvforståelse kan bedst sammenfattes som »vogter« over det tyrkiske samfund, ikke mindst hvad angår radikal islamisme, kurdisk nationalisme og generelt politisk kaos og handlingslammelse.

Centralt for militærets magtfulde placering i det tyrkiske samfund er Det Nationale Sikkerhedsråd, som er det organ, militæret har brugt til at træffe beslutninger om det tyrkiske samfund. Det Nationale Sikkerhedsråds store indflydelse blev dog mindsket med forfatningsændringen i oktober 2001 og med syvende reformpakke i 2003. Ændringerne betød, at der nu er en over-

Københavnskriterierne

- Landet skal have stabile institutioner, der sikrer demokrati, retsstat, menneskerettigheder og respekt for og beskyttelse af mindretal (de politiske kriterier),
- det skal have en fungerende markedsøkonomi samt kunne klare konkurrencepresset og markedskræfterne inden for EU (de økonomiske kriterier), og
- landet må være i stand til at påtage sig de forpligtelser, der følger af et medlemskab, herunder acceptere målet om en politisk, økonomisk og monetær union (kriteriet om overtagelse af EU's *acquis* [regelværk]).

Det tyrkiske flag

vægt af civile repræsentanter, og at dets beslutninger skal have status som anbefalinger. Tidligere havde Det Nationale Sikkerhedsråd langt større formel og uformel magt. Det har blandt andet ført til, at militæret har grebet ind i tyrkisk politik fire gange i nyere tid. I 1960-61, 1971-73 og 1980-83 ved direkte militærkup og i 1997 ved indirekte kup udtrykt ved et ultimativt memorandum.

Cypern

Selv ikke en kort gennemgang af Tyrkiets nyere historie kan komme uden om Cypern-spørgsmålet. Spørgsmålet har været behandlet af mange (ikke mindst FN, USA og EU), men forhandlingerne har endnu ikke ført til en løsning af problemet, selvom EU senest i fremskridtsrapporten fra 2003 kraftigt antyder, at en løsning på Cypern-problemet hænger sammen med Tyrkiets fremtidige relationer til EU.

En af grundstenene til den nuværende problematik blev lagt i 1974, da det tyrkiske militær invaderede øen, efter at militærjuntaen i Grækenland havde iværksat et kup på Cypern. Den militære aktion var kulminationen på voksende spændinger mellem græskcyprioterne og tyrkiskcyprioterne siden Cyperns selvstændighed i 1960, og en reel militær konflikt havde været overhængende. Den tyrkiske invasion førte til den nuværende deling af øen, som stadig i dag overvåges af omkring 1.200 FN-soldater.

Det dårlige forhold mellem græskcyprioterne og tyrkiskcyprioterne er ikke siden blevet markant forbedret, og det har betydet, at alle mæglingsforsøg fra FN's og andres side er mislykkedes. Ingen af parterne har ville give sig. End ikke Kofi Annans højt profilerede mæglingsforsøg i november 2002 gav nogen løsning på Cypern-problemet, og i skrivende stund er problemerne stadig uløste.

1990'erne

Tiden efter Den Kolde Krigs afslutning har i Tyrkiet været præget af store samfundsproblemer såsom ustabil økonomi, korruption og en voksende islamisering af civilsamfundet. Politisk kom det islamisk-orienterede parti, Velfærdspartiet, til at dominere, og i 1996 og frem til militærets intervention i 1997 var Tyrkiet ledet af partiets leder, Necmettin Erbakan, med Tansu Ciller (Ciller bestred i øvrigt som den første kvinde præsidentposten i 1993-1995) fra Den Rette Vejs Parti som vicepremierminister og udenrigsminister. Militæret pressede Erbakan til at gå af, fordi det mente, at han og hans parti havde handlet mod Tyrkiets grundlovsfæstede sekulære principper og i øvrigt ikke været i stand til at løse Tyrkiets samfundsproblemer. Erbakan selv blev udelukket fra politik i fem år, og partiet blev lukket.

Hikmet Cetin og Tansu Ciller sammen med Jacques Delors

Tyrkiet i dag

Ved parlamentsvalget den 3. november 2002 vandt Partiet for Retfærdighed og Udvikling (AKP) (med rødder i Velfærdspartiet) en jordskredssejr. Partiet fik 363 af parlamentets 550 pladser. Højest usædvanligt var ingen af de tre daværende regeringspartier i stand til at klare den (høje) spærregrense på 10 % af stemmerne. Tyrkiets premierminister er i dag AKP's leder Recep Tayyip Erdogan, hvilket har betydet større afstandtagen til politisk islam som egentlig ideologi. Ahmet Necdet Sezer er landets præsident (præsidentembedet har en overvejende ceremoniel karakter).

Historiske relationer mellem Tyrkiet og EU

Forholdet mellem EF (senere EU) og Tyrkiet begyndte formelt med en associeringsaftale (kaldet Ankara-aftalen) fra 1963 (ansøgningen blev sendt fire år tidligere). Associeringsaftalen omfattede ud over handelsmæssige spørgsmål også et nært økonomisk samarbejde (gradvis oprettelse af en toldunion) og finansiel støtte. Med associeringsaftalen blev der også oprettet et såkaldt Associeringsråd, hvor Tyrkiets udenrigsminister mødes med EU-landenes udenrigsministre. Associeringsrådet er et forum for politisk dialog, og møder holdes jævnligt.

34 år efter undertegnelsen af associeringsaftalen ønskede Tyrkiet, at samarbejdet med EF skulle udvikles og intensiveres.

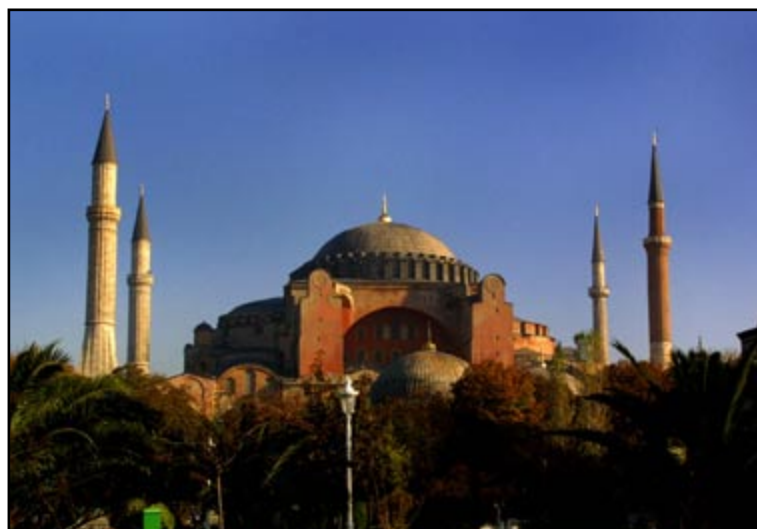
Det skete i form af en formel ansøgning om medlemskab af EF i 1987. Cirka to år efter præsenterede Kommissionen sit syn på Tyrkiets ansøgning. Et syn, som ikke faldt i god jord i Tyrkiet, idet Kommissionen ikke mente, at tidspunktet var inde til at indlede optagelsesforhandlinger. Argumenterne var, at Tyrkiet hverken politisk eller økonomisk var klar til at blive medlem af EF. Det dårlige forhold mellem Tyrkiet og Grækenland vedrørende Cypren-spørgsmålet var også en negativ faktor.

Selv om Kommissionens holdning til umiddelbart tyrkisk medlemskab af EF var negativ, var der også, ifølge Kommissionen, nogle opløftende elementer. Kommissionen mente for eksempel, at det var vigtigt at fortsætte og udvikle samarbejdet, og at EF havde en interesse i at hjælpe Tyrkiet med politisk og økonomisk modernisering.

I 1995 besluttede Associeringsrådet EU-Tyrkiet at gå over til sidste fase i associeringsaftalen, hvilket indebar endelig oprettelse af en toldunion mellem EU og Tyrkiet. EU besluttede i den forbindelse at give yderligere finansiel bistand til Tyrkiet med henblik på at gennemføre toldunionsaftalen.

Et par år senere på Det Europæiske Råds møde i Luxembourg i december 1997 fastslog Det Europæiske Råd, at Tyrkiet ville kunne tiltræde EU, og at landet ville blive bedømt på grundlag af samme kriterier som de øvrige ansøgerlande. Da de politiske og økonomiske betingelser for at indlede optagelsesforhandlinger ifølge EU ikke var tilstede, tog Det Europæiske Råd i stedet initiativ til at få fastlagt en Europæisk Strategi for et nærmere samarbejde på alle områder mellem EU og Tyrkiet.

Tyrkiet reagerede negativt på denne beslutning og suspendede den politiske dialog med EU vedrørende blandt andet Cypren, menneskerettigheder og forholdet mellem Grækenland og Tyrkiet. Tyrkiet afviste endvidere at deltage i Den Europæiske Konference, som Det Europæiske Råd på sit møde i Luxembourg besluttede at etablere som led i udvidelsesprocessen.

Hagia Sophia i Istanbul

Økonomisk bistand fra EU til Tyrkiet

Den såkaldte førtiltrædelsesbistand bestod i perioden 1996-99 af 376 mio. euro i gavebistand. I 2001 og 2002 blev indgået forpligtelser for henholdsvis 194 og 149 mio. euro til bistand til Tyrkiet.

Herudover får Tyrkiet tildelt et beløb fra Den Europæiske Investeringsbank på 6.425 mio. euro i perioden 2000-07. I april 2003 besluttede Europa-Parlamentet, Ministerrådet og Kommissionen at øge den finansielle bistand med over 1 mia. euro i perioden 2004-06. Pengene skal bruges til at hjælpe Tyrkiet med at opfylde de politiske Københavnskriterier.

Et år senere konkluderede Det Europæiske Råd, at Kommissionens forslag til en Europæisk Strategi for Tyrkiet fra marts 1998 skulle være udgangspunkt for at udvikle EU's forbindelser til Tyrkiet. Strategien indholdt blandt andet en yderligere udbygning af toldunionen, herunder inddragelse af yderligere sektorer (tjenesteydelser og landbrug), og en styrkelse af samarbejdet på andre områder (herunder økonomisk samarbejde og politisk dialog). Det Europæiske Råd anmodede endvidere Kommissionen om at udarbejde regelmæssige rapporter om de fremskridt, Tyrkiet havde gjort, ligesom Kommissionen skulle gøre det om de øvrige ansøgerlande.

I 1999 blev Tyrkiet på Det Europæiske Råds møde i Helsingfors formelt anerkendt som kandidat til medlemskab af EU. Samtidig besluttede EU at

udbygge samarbejdet med Tyrkiet ved at supplere Den Europæiske Strategi for Tyrkiet med en række af elementerne fra førtiltrædelsesstrategierne for de central- og østeuropæiske kandidatlande. Her er et udpluk af resultatet:

- Udvidet politisk dialog med vægt på fremskridt i forhold til de politiske kriterier under særlig henvisning til menneskerettighedsspørgsmålet, grænsekonflikter og Cypren-spørgsmålet.
- Vedtagelse af et tiltrædelsespartnerskab med opstilling af prioriteter for reformer og tilpasning til EU's normer og regler.
- Samlet ramme for koordinering af EU's førtiltrædelsesbistand (målrettet mod tilnærmelse til EU). Der blev ikke truffet beslutning om nye finansielle midler, men den allerede vedtagne støtte ville blive koordineret og målrettet.

Tyrkiet reagerede positivt på resultatet i Helsingfors og accepterede kravene forbundet med et udvidet samarbejde. Det Europæiske Råd i Helsingfors bekræftede, at opfyldelse af det politiske Københavnskriterium er en betingelse for at indlede optagelsesforhandlinger. Det blev derfor besluttet ikke at indlede optagelsesforhandlinger med Tyrkiet, da problemerne særligt med menneskerettighederne ifølge EU fortsat var store.

To år senere, i marts 2001, sendte Tyrkiet sit såkaldte Nationale Program for Overtagelse af EU's Acquis (NPAA) til Kommissionen. Næste skridt i relationen mellem EU og Tyrkiet var Det Europæiske Råds møde i København i december 2002. I mellemfasen har der været mindre begivenheder såsom Tyrkiets fulde deltagelse (på lige vilkår med de øvrige ansøgerlande) i EU-konventet, der skulle udarbejde et forslag til en forfatningstraktat for EU i 2002-03.

Selv om topmødet i København primært skulle handle om at afslutte optagelsesforhandlingerne med de ti tiltrædende lande, fik især Tyrkiet stor opmærksomhed. I dagene op til mødet havde Tyrkiet nemlig gjort en stor indsats for at få Det Europæiske Råd til at meddele en dato for påbegyndelsen af optagelsesforhandlinger mellem EU og Tyrkiet.

Trods stor ihærdighed måtte Tyrkiet dog stille sig tilfreds med at få »en dato for en dato«, hvilket betød, at EU-landenes stats- og regeringschefer lovede Tyrkiet, at de på topmødet i december 2004 vil vurdere, om Tyrkiet lever op til de politiske Københavnskriterier. Tyrkiets ønske om at få en startdato blev således ikke opfyldt. Til gengæld tolkede Tyrkiet udmeldingen som et (forholdsvis) positivt signal, måske også fordi EU samtidig tog initiativ til at udvide og uddybe toldunionen mellem EU og Tyrkiet og til at forøge sin finansielle førtiltrædelsesstøtte til Tyrkiet. Det Europæiske Råd opfordrede også Kommissionen til at lave et forslag til et revideret tiltrædelsespartnerskab og til at sætte yderligere skub i gennemgangen af lovgivningen.

Tyrkiet: et land i Europa?

Et af de emner, som ofte dukker op i debatten om Tyrkiets eventuelle medlemskab af EU, er, hvorvidt Tyrkiet kan betegnes som et europæisk land. Mange forskellige aktører har blandet sig i debatten, som er karakteriseret af én ting, nemlig at der er meget stor uenighed. Formanden for Det Europæiske Konvent, Valéry Giscard d'Estaing, er citeret for at have sagt, at »Tyrkiet ikke er et europæisk land« (Le Monde, den 8. november 2002). Til gengæld har den danske regering i et svar på et § 20-spørgsmål stillet af Jens Hald Madsen den 16. december i 1999 og Kristian Thulesen-Dahl den 1. marts 2000 givet udtryk for, at Tyrkiet er et europæisk land. Argumentet er, at indholdet i associeringsaftalen giver mulighed for, at Tyrkiet på et tidspunkt kan blive medlem af EU. Regeringen henviser i sit svar til følgende citat i associeringsaftalen: »når aftalens funktion har gjort det muligt at forudse

Uddrag af København-konklusionerne om Tyrkiet

»Hvis Det Europæiske Råd i december 2004 på grundlag af en rapport og en henstilling fra Kommissionen beslutter, at Tyrkiet opfylder de politiske Københavnskriterier, vil Den Europæiske Union uden ophold indlede tiltrædelsesforhandlinger med Tyrkiet«

Hvor langt rækker Europa (geografisk)?

Europa afgrænses ifølge Den Store Danske Encyklopædi af Det Arktiske Hav mod nord og af Atlanterhavet mod vest. Mod syd og sydøst afgrænses Europa af Sortehavet, Bosporus, Marmarahavet og Dardanellerne, Det Ægæiske Hav, Middelhavet og Gibraltarstrædet. Uralbjergene, Uralfoden, Det Kaspiske Hav og Kaukasusbjergene eller Manytjlavningen nord herfor danner grænse mod Asien. Det betyder, at kun en lille del af Tyrkiets territorium ligger i Europa, nemlig den del, som ligger vest for Bosporusstrædet, Marmarahavet og Dardanellerne. Resten af Tyrkiet hører geografisk til Asien.

Tyrkiets fuldstændige overtagelse af de forpligtelser, der hidrører fra traktaten om oprettelse af Fællesskabet, undersøger de kontraherende parter muligheden for Tyrkiets optagelse i Fællesskabet».

Dermed, mente regeringen, var det anerkendt, at Tyrkiet er et europæisk land. Årsagen til dette er, at EU-traktatens artikel 49 foreskriver, at alle europæiske lande, der bygger på principperne om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder og retsstatsprincippet, kan søge om medlemskab af EU.

Historien viser, at den daværende regerings tolkning af Tyrkiet som et europæisk land ligger meget tæt op af selvforståelsen internt i Tyrkiet. Tyrkiet har siden sin dannelse den 29. oktober 1923 været meget orienteret mod Europa. Det skyldes i begyndelsen ikke mindst den første tyrkiske præsident, Mustafa Kemal Pasha, måske bedre kendt som Atatürk. Med Atatürk som præsident rettede Tyrkiet straks blikket mod Europa, og det førte til en stor vægt på sekularisering (adskillelse af stat og kirke) og stor statslig indflydelse. Eksempelvis blev stat, lovgivning og uddannelse løsrevet fra de religiøse institutioner, og vestlig klædedragt og det latinske alfabet blev indført. Tyrkiet kunne dog ikke på dette tidspunkt karakteriseres som et demokrati i nutidig vestlig forstand, idet Atatürks styre også indebar en etpartistat (uden oppositionspartier) – dog med demokratiske ideer.

Selv om Atatürk døde i 1938, fortsatte Tyrkiets fokus på Europa og Vesten. Dominerende politiske kræfter, herunder Atatürks efterfølger Ismet İnönü, ønskede fortsat, at Tyrkiet orienterede sig mod Europa og Vesten. Således indtrådte Tyrkiet i Europarådet i 1949, blev medlem af NATO i 1952 og OECD i 1961.

Den historiske orientering mod Europa og forskellige politikeres forskellige syn på Tyrkiet ændrer ikke ved, at pointen om Tyrkiets status som et europæisk land er, at det afhænger af øjnene, der ser. Uanset om Tyrkiet er et europæisk land eller ej, er tyrkisk EU-medlemskab en politisk beslutning. Historien viser, at områder, som ikke geografisk ligger i Europa, kan blive medlem af EU. Grønland, som ligger i Nordamerika, har været medlem af EF, ganske vist via rigsfællesskabet.

Politiske reformer i Tyrkiet

I bestræbelserne på at nærme sig medlemskab af EU har Tyrkiet gennemført syv politiske reformer (flere tyrkere mener, at reformerne ikke er til ære for EU, men lige så meget for det tyrkiske folk!).

Forud for den første reformpakke var der sket en ændring af forfatningen, som muliggjorde vedtagelse af reformer om politiske og civile rettigheder. De første to reformpakker kom umiddelbart efter forfatningsændringen. Det var dog først den tredje reformpakke vedtaget den 3. august 2002 af det tyrkiske parlament (Turkiye Buyuk Millet Meclisi, Den Store Tyrkiske Nationalforsamling), som havde en mere vidtgående karakter.

Reformpakken indeholdt blandt andet afskaffelse af dødsstraf i fredstid, lovliggørelse af tv- og radioudsendelser på kurdisk, legalisering af undervisning i kurdisk, øget regulering af politiet og større rettigheder til ikke-muslimske religiøse samfund, hvad angår religiøs ejendom.

Afskaffelse af dødsstraf har været et kardinalpunkt i Kommissionens kritik af Tyrkiet og samtidig været en politisk varm kartoffel i Tyrkiet. En af årsagerne til dette var, at lederen af det kurdiske arbejderparti PKK,

Yasar Yakis og Recep Erdogan mødes med Romano Prodi og Günter Verheugen

Abdullah Öcalan, efter han kom i tyrkernes varetægt i 1999, var blandt de dødsdømte. En afskaffelse af dødsstraffen ville indebære, at Öcalans dødsdom ikke skulle eksekveres, og det krænkede mange tyrkeres retsfølelse. Resultatet blev, at dødsdommen blev ændret til fængsel på livstid.

Fjerde, femte, sjette og syvende reformpakke har fokuseret på følgende elementer:

- Bekæmpelse af tortur og udvikling af et frit civilsamfund (ultimo 2002).
- Forstærket adgang til fornyet domstolsprøvelse efter vundne sager ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (primo 2003).
- Styrkelse af menneskerettighederne (juni 2003).
- Yderligere reduktion af militærets indflydelse på det politiske liv. Det betyder blandt andet, at Det Nationale Sikkerhedsråd alene er rådgivende. Andre elementer i denne reformpakke vedrører tanke- og ytringsfrihed, forebyggelse af tortur, åbenhed i offentlige regnskaber, børns rettigheder, foreningsrettigheder, retten til forsamling og demonstration samt kulturelle rettigheder og friheder (juli 2003).

Tyrkiets erklærede mål er nu at fokusere på forbedringer af implementeringen, ikke mindst set i lyset af, at kritikken primært omhandler implementering af lovgivningen (mere herom i næste afsnit). I den forbindelse har regeringen oprettet en »Reform Monitoring Group«.

Kommissionens fremskridtsrapporter

Siden 1998 har Kommissionen systematisk overvåget og afrapporteret om Tyrkiets udvikling mod medlemskab af EU. Generelt har rapporterne beskæftiget sig med Tyrkiets fremskridt vedrørende opfyldelse af Københavnskriterierne og med evnen til at påtage sig forpligtelserne ved medlemskab af EU. Stort set alle rapporter har indeholdt såvel ros som ris til Tyrkiet.

1999-rapporten anbefalede, at Tyrkiet fik status som kandidatland, men at det var for tidligt at indlede optagelsesforhandlinger. Denne anbefaling tog Det Europæiske Råd som nævnt til sig på topmødet i Helsingfors i 1999. Årsagen til Kommissionens anbefaling om ikke at indlede optagelsesforhandlingerne var, at Tyrkiet ifølge Kommissionen stadig ikke levede op til de politiske Københavnskriterier. I 2000-rapporten, 2001-rapporten og 2002-rapporten er melodien stort set den samme. Kommissionen anerkender Tyrkiets fremskridt, men konkluderer, at Københavnskriterierne ikke er opfyldt. I 2000-rapporten stiller Kommissionen også spørgsmålstegn ved, om den tyrkiske økonomi kan karakteriseres som en bæredygtig markedsøkonomi, selvom Tyrkiet klarer konkurrencepresset fra toldunionen. Ligeledes kan kriteriet om overtagelse af EU-retten ikke opfattes som opfyldt.

Argumenter for og imod tyrkisk EU-medlemsskab hentet fra EU-Oplysningens internetdebat, www.eu-konvent.dk

For optagelse af Tyrkiet

- Hvis Tyrkiets forventninger om optagelse i EU ikke bliver indfriet, vil landet i stedet vende sig mod Mellemøsten, og det vil alt andet lige give de islamiske kræfter vind i sejlene.
- Tyrkiet udgør et stort marked (for europæiske varer).
- Tyrkisk økonomi er konkurrencedygtig nok til at klare sig i EU.
- Medlemskab af EU vil direkte eller indirekte bidrage til en løsning af Cypernproblemet.
- Set ud fra et sikkerhedspolitisk synspunkt vil det være fornuftigt, at Tyrkiet med sin geostrategiske placering er medlem af EU.

Imod optagelse af Tyrkiet

- Sikkerhedspolitisk er det risikabelt pga. det kurdiske problem og Tyrkiets ustabile naboer.
- Tyrkiet lever ikke op til menneskerettighederne, herunder mindretalsbeskyttelse og demokrati.
- Tyrkiet har en muslimsk befolkning og adskiller sig kulturelt fra EU-landene.
- Tyrkiet er et stort land, som EU ikke p.t. (pga. den nuværende udvidelse) kan absorbere.
- Den tyrkiske økonomi er ikke på et tilstrækkeligt højt niveau.

2003-rapporten

Set i lyset af den intense debat om Tyrkiets fremtidige relationer til EU på topmødet i København i 2002 var fremskridtsrapporten fra november 2003 ventet med spænding i både Tyrkiet og EU-landene. Mange tyrkere havde håbet på, at Tyrkiets politiske reformer i 2002 og 2003 ville medføre en meget positiv fremskridtsrapport fra Kommissionen. Kommissionens rapport kom dog – som de øvrige rapporter – til at indeholde både ros og ris. Her er et udpluk af de vigtigste punkter:

- I de seneste år har Tyrkiet ved at fremskynde reformtempoet gjort en målrettet indsats for og betydelige fremskridt mod at opfylde af de politiske Københavnskriterier.
- Tyrkiet har også gjort fremskridt med hensyn til de økonomiske Københavnskriterier. Der er dog visse makroøkonomiske ubalancer, eksempelvis høj inflation (45 %) og et betydeligt underskud på det offentlige budget.
- Det samme kan siges om det sidste Københavnskriterium – overtagelse af EU-retten –, selv om der stadig er mange udeståender på mange områder. Bedst står det til på områderne vedrørende toldunionen.

Kommissionen redegør i rapporten for konkrete områder, hvor der stadig er brug for forbedringer. Det gælder især om at sikre velfungerende og uafhængige domstole og at styrke rammerne for at udøve grundlæggende frihedsrettigheder såsom foreningsfrihed, ytringsfrihed og religionsfrihed. Kommissionen kritiserer også kurdernes situation (især kulturelle rettigheder) i Tyrkiet og militærets magtfulde placering i det tyrkiske samfund. Kommissionen mener, at Tyrkiet skal »...tilnærme forholdet mellem de civile og de militære parter til EU-praksis«.

På det mere generelle plan anerkender og roser Kommissionen de reformpakker, som er blevet vedtaget i Tyrkiet i de seneste år. Bekymringen går på reformernes fulde og effektive gennemførelse, herunder institutioner og personers accept og vilje til at implementere ånden i reformerne. Eksempelvis har ingen tv- eller radioudsendelser på kurdisk endnu været udsendt fra Tyrkiet.

Som nævnt kobler Kommissionen også i nogen grad en løsning på Cypren-problemet sammen med Tyrkiets fremtidige relationer med EU. Konkret opfordres tyrkerne og tyrkiskcyprioterne til at genoptage samtalerne med græskcyprioterne på grundlag af FN's mæglingsforslag, for en løsning skal findes: »Hvis der ikke findes en løsning, kan det blive en alvorlig hindring for Tyrkiets tiltrædelsesplaner«, lyder det i Kommissionens rapport.

Kommissionen skriver også, at den inden udgangen af oktober 2004 vil udarbejde en rapport og en henstilling om, hvorvidt Tyrkiet opfylder Københavnskriterierne. På den baggrund mener Kommissionen, at Det Europæiske Råd på sit møde i december 2004 vil kunne afgøre, om optagelsesforhandlingerne kan gå i gang.

Fakta om Tyrkiet

- Indbyggere: 68.109.469 (juli 2003 est.)
- Befolkningsvækst: 1,16 % (2003 est.)
- Etniske grupper: 80 % tyrkere og 20 % kurdere
- Religion: 98 % muslimer (flertallet sunni, knap 1/3 alevier) og 2 % primært kristne og jøder. Den tyrkiske stat har siden republikkens dannelse i 1923 været sekulariseret (adskillelse af stat og religion).
- Nabolande: Armenien, Aserbajdsjan, Bulgarien, Georgien, Grækenland, Iran, Irak og Syrien.
- Analfabetisme: omkring 14 % (2003 est.)
- Forventet levetid: 71,8 år (2003 est.)
- Hovedstad: Ankara med cirka 4 mio. indbyggere.
- Største by: Istanbul med cirka 13 mio. indbyggere.
- Økonomisk vækst målt i procent af BNP: 7,8 % (2002 est.)
- Arbejdsløshed: 10,8 % (2002 est.)
- Statsgæld: 190 mia. dollars
- Inflation: 45 % (2002)
- BNP pr. indbygger: 7.000 dollars (DK = 29.000) (2002)
- Demokrati: 82 % af den tyrkiske befolkning tilslutter sig demokratiske idealer og 65 % billiger demokratiske regeringers adfærd.

Kilde: primært CIA World Factbook

Det Europæiske Råds seneste meldinger om Tyrkiet

På topmødet i Thessaloniki i juni 2003 sendte Det Europæiske Råd med grækerne som pennefører endnu et signal til Tyrkiet. Ifølge konklusionerne fra mødet er Det Europæiske Råd tilfreds med den tyrkiske regerings beslutning om at fortsætte reformarbejdet, selvom det også klart fremgår, at der stadig er brug for en »betydelig ekstra indsats« for at leve op til de politiske Københavnskriterier.

Stort set samme budskab går igen på Det Europæiske Råds møde i Bruxelles i december 2003. Konklusionerne vedrørende Tyrkiet ligger meget tæt op af konklusionerne i Kommissionens 2003-fremskridtsrapport (flere steder er der sammenfaldende ordvalg). Denne gang »bifalder« Det Europæiske Råd »de betydelige og beslutsomme bestræbelser, den tyrkiske regering udfolder for at fremskynde reformerne...«. Fokus er på Tyrkiets fremskridt inden for både de politiske og økonomiske Københavnskriterier, selv om Det Europæiske Råd stadig mener, at yderligere fremskridt og en vedvarende indsats er påkrævet.

Det næste og formentlig meget afgørende skridt i processen mod optagelse af Tyrkiet i EU er, hvad Det Europæiske Råd vil beslutte på topmødet i december 2004. Det store spørgsmål er, om Det Europæiske Råd vurderer, at Tyrkiet lever op til Københavnskriterierne, og dermed giver grønt lys for at gå i gang med optagelsesforhandlingerne med EU.

